

Anmeldelser og litteraturnyt

Ved forskningsstipendiat, mag. art. Svend Aage Andersen, stipendiat, cand. mag. Søren Balle, arkivar, cand. mag. Nils G. Bartholdy, fhv. rektor, cand. mag. Henrik Bertelsen, universitetslektor, cand. phil. Gerda Bonderup, arkivar, mag. art. Harry Christensen, rigsarkivar, dr. phil. Vagn Dybdahl, adjunkt, cand. mag. Tove Elklit, universitetslektor, dr. phil. Poul Enemark, stipendiat, cand. phil. Sidsel Eriksen, arkivar, mag. art. Henrik Fode, projektleder, cand. mag. Allan Frandsen, arkivar, cand. mag. Ib Gejl, stipendiat, cand. mag. Per Ingesman, universitetslektor, cand. mag. Per Willemoes Jørgensen, sognepræst, cand. theol. Kurt E. Larsen, overarkivar, cand. mag. Finn H. Lauridsen, universitetslektor, cand. mag. Niels Lund, cand. phil. Rikke Malmros, professor, dr. jur. Poul Meyer, afdelingsleder, cand. mag. Helge Paludan, universitetslektor, dr. phil. Finn Stendal Pedersen, arkivar, mag. art. Jørgen Witte, landsarkivar, cand. mag. Hans H. Worsøe.

SAMLEDE FREMSTILLINGER OG LÆNGERE TIDSPERIODER

Harald Jørgensen: *Lokaladministrationen i Danmark. Oprindelse og historisk udvikling indtil 1970. En oversigt.* Administrationshistoriske studier nr. 11. (Rigsarkivet, 1985). 627 s.

Det er en imponerende oversigt, som den tidligere chef for det sjællandske landsarkiv, dr. phil. Harald Jørgensen, har udarbejdet over den danske lokaladministrations udvikling fra Middelalder til 1970. Bogen skulle have været den afsluttende publikation i Statens Humanistiske Forskningsråds projekt vedrørende den danske lokaladministrations udvikling 1660-1868, men den er blevet udsendt før de sidste delprojekter er afsluttede. Forf. er nok den historiker, som har de bedste forudsætninger for at skrive en sådan oversigt over lokaladministrationens historiske

udvikling, både ud fra sin egen mangeårige forskning og ud fra sin virksomhed som landsarkivar, hvor han bl.a. udgav embedsetater med administrationshistoriske indledninger.

Forf. har opfattet begrebet lokaladministration overordentligt bredt. I bogen omtales ikke kun den egentlige forvaltning, men f.eks. også skoler, jorde-mødre, lodser, hingste- og tyrekommissioner, blindeinstituttet på Refsnæs. Oversigten omfatter nok det meste af den offentlige virksomhed på lokalt plan, og det er positivt, at bogen spænder over så meget, for mange af disse virksomhedsgrene er besværlige at få belyst. Lidt trist for sønderjyderne er det, at den geografiske afgrænsning svarer til kongeriget Danmark, så deres specielle lokaladministration før 1920 ikke er medtaget.

Det er svært at disponere et så omfattende stof. Forf. har valgt at inddele det kronologisk i fire hovedafsnit: indtil 1660, 1660-1848, 1849-1919, 1919-70.

Periodiseringens skillelinjer med indførelse og afvikling af enevælden, retsplejereform og kommunalreform passer naturligvis ikke i forhold til alle former for administration, f.eks. den gejstlige lokaladministration. Det har medført en del gentagelser og henvisninger til tidligere omtale, hvilket dog næppe generer, når bogen bruges efter sin bestemmelse som en håndbog.

De kronologiske hovedafsnit indledes med en oversigt over periodens vigtigste begivenheder og afsluttes med en sammenfatning af de væsentligste træk i periodens administration. Inden for hovedafsnittene har forf. beskrevet de enkelte administrationsgrene i den rækkefølge, som landsarkiverne har anvendt i guiderne til deres samlinger, dvs. overøvrighed, oppebørsel, retspleje, kommunalforvaltning, diverse former for aktiviteter, gejstlig administration og undervisningsvæsen.

Inden for de enkelte administrationsgrene kommer forf. ind på, hvilke geografiske områder, de dækkede, og hvilke opgaver, de varetog i henhold til lovgivning eller andre bestemmelser. Men derudover skitserer forf. i adskillige tilfælde, hvordan det forholdt sig med rekruttering af embedsmændene, deres uddannelse, aflønning, advancement o.l. Her bygger forf. særlig på forskningsprojektets hidtidige specialundersøgelser af amtmænd, godsejere, retsbetjente, dommere, præster og magistratembedsmænd.

Afsluttende giver forf. en summarisk oversigt over indholdet af de enkelte embedsgruppers arkivalske efterladenskaber i landsarkiverne i København, Fyn og Viborg. Denne oversigt følger samme disposition som den forudgående fremstilling, og dermed kommer brugeren af bogen et skridt videre i sin anvendelse af lokaladministrationens arkivalier til sin forskning.

Det er nok de færreste uden for arki-

varenes kreds, der vil interessere sig for administrationshistorien for dens egen skyld. I et arkivvæsen, hvor arkivalierne er ordnede efter proveniensprincippet, er det væsentligt for forskerne at vide mest muligt om de institutioner og embeder, der skabte materialet. Hidtil har der nok eksisteret nogle registraturer og guider med administrationshistoriske indledninger, men først med dette værk har forskerne fået en samlet oversigt.

Jørgen Witte

Gudmund Boesen: *Danmarks Riges Regalier*. (Gyldendal, 1986). 256 s., ill., 550,- kr.

I betragtning af regalierne kostbarhed og ælde er det forbløffende, at der ikke for længst var skrevet et større værk med grundige beskrivelser af deres udseende og brug. Rigsinsigniernes vogter på Rosenborg gennem årtier har nu rådet bod herpå. Gudmund Boesens statelige bog om emnet vil være udgangspunktet for fremtidig beskæftigelse med de fascinerende og suggestive guldsmedarbejder. Som supplement til kildefortegnelsen tjener dog oplysningerne i Povl Ellers lille bog »Salvingerne på Frederiksborg« (1976). Det samme gælder det fremragende billedmateriale i Boesens eget lille skrift »Regalierne på Rosenborg« (1982). Boesens store monografi falder i en kronologisk fremstilling af regalierne tilblivelse og ceremonielle brug og i en teknisk præget beskrivelse. Denne »katalog« omfatter rigssværd, kroner, scepter, rigsæble, kroningskårde, salvebuddike, ametysten til tronstolen, ordensinsignier samt livgehæng og knæbånd til salvingsdragten. I den kronologiske del behandles også ting som kroningssadel, tronstole, salvingsdragter, søvløver, kongelov samt regalier, der